

KOPSAVILKUMS – ĪPAŠĀ TĒMA

SEKMĒJOT LABĀKU IZPRATNI PAR NARKOMĀNIJAS RADĪTAJIEM VALSTS IZDEVUMIEM EIROPĀ

levads

Pārliecināta politiskā vēlme risināt narkotiku problēmu Eiropā ir atkarīga ne tikai no atbilstošu politiku izstrādes, bet arī no valsts finansējuma, kas piešķirts šādu politiku īstenošanai. Viens no 2005.-2008. gada ES narkotiku rīcības plāna uzdevumiem ir sagatavot aplēses par narkomānijas radītajiem valsts izdevumiem. Tā kā Eiropā ir daudzas un dažādas politiskās struktūras un valstu pārskatu sistēmas, to izdarīt nav viegli. Pārbaudot parasto metodiku, kurā apvienoti pieejamie dati un aprēķini, un piemērojot apstiprinātās klasifikācijas sistēmas, šajā īpašās tēmas izdevumā ir apkopoti pašreizējie valsts izdevumu rādītāji, ko iesnieguši Reitox valsts koordinācijas centri un citi EMCDDA partneri. Jācer, ka laika gaitā, īstenojot un pilnveidojot šo metodiku, tiks iegūti pamatotāki skaitļi un lielāka valstu rezultātu salīdzināmība, kas, savukārt, ļaus skaidrāk saprast, cik lieli ir Eiropas valsts pārvaldes iestāžu tēriņi šajā svarīgajā jomā.

Valsts izmaksu definīcija

- Termiņš „valsts izmaksas” attiecas uz to preču un pakalpojumu vērtību, kurus iepērk/izlieto valsts pārvaldes iestādes, lai nodrošinātu dažādu funkciju izpildi. Pārvaldes iestāžu ar narkotiku saistīto izmaksu daudzuma noteikšana ir pirmais solis, lai noformulētu narkotiku politikas ieviešanās pasākumu ekonomisko novērtējumu. Ar šo novērtējumu tiks iegūta informācija, ko varēs izmantot, lai noteiktu, vai ir sasniegti cerētie rezultāti.
- Lai veiktu pirmās aplēses par summām, ko Eiropas valsts pārvaldes iestādes tērē narkotiku jomā, šajā īpašajā tēmā ir izmantoti divi elementi: „ar narkotikām saistīti izdevumi” un „ar narkotikām saistīti, bet atsevišķi neizdalīti izdevumi”, lai aptvertu gan skaitļus no oficiālajiem valsts pārvaldes iestāžu budžetiem par plānotajiem izdevumiem, gan aplēses par citiem izdevumiem, kurus grūti noteikt kā tieši saistītus ar narkotiku jomu, jo tie nav atsevišķi izdalīti, bet bieži iekļauti programmās vai rīcībās ar plašākiem mērķiem (piemēram, regulāras policijas tiesībsardzības rīcībās).

Ziņošanas metodika

- 2007. gadā veiktās valsts ziņošanas procesa ietvaros EMCDDA valsts koordinācijas centru tīkls, kas izveidots 27 ES dalībvalstīs, Norvēģijā un ES kandidātvalstīs, sniedza informāciju par to, kādi ir „ar narkotikām saistītie izdevumi” katrā valstī. Valsts koordinācijas centri tika lūgti uzskaitīt jebkurus budžetētos ar narkotikām saistītos finanšu līdzekļus, kas atklāti pēc centrālo, reģionālo un vietējo valsts pārvaldes iestāžu budžetu vai 2005. budžeta gada atskaišu pārskatīšanas.
- Lai nodrošinātu atbilstību, salīdzinot budžeta izdevumus laikā un valstīs, „ar narkotikām saistītie izdevumi” tika klasificēti, izmantojot divas sistēmas: starptautisko Valdības funkciju klasifikāciju (COFOG) un Reuter narkotiku programmas nodaļu. COFOG ir detalizēta to funkciju jeb sociālekonomisko uzdevumu klasifikācija, kurus vispārējās valsts pārvaldes iestāžu struktūras cenšas izpildīt, izmantojot dažādas izmaksas. Reuter narkotiku programmas nodaļā tiek apsvērta ar narkotikām saistīto programmu iespējamā ietekme (tas ir, profilakse, ārstniecība, piespiedu ārstēšana vai kaitējuma mazināšana).
- Diemžēl ne visi „ar narkotikām saistītie izdevumi” ir norādīti kā tādi valstu budžetos vai gada atskaitēs. Lai pārvarētu šo problēmu un lai aprēķinātu izdevumus, kas iekļauti citās programmās un ieviešanās pasākumos, tika lietotas īpašas modelēšanas metodes. Šie „ar narkotikām saistītie, bet atsevišķi neizdalītie izdevumi” tika iegūti, izmantojot lejupejošo izmaksu pieeju, lai aprēķinātu to izdevumu procentuālo attiecību, kas parasti ir izskaidrojami ar narkotiku lietošanu. Kur vien bija iespējams, valsts koordinācijas centri izpētīja un ierosināja ticamas definīcijas ”izskaidrojamajām proporcionālajām attiecībām”, kas piemērotas, lai aprēķinātu „ar narkotikām saistītus, bet atsevišķi neizdalītus izdevumus” saskaņā ar divām

COFOG funkcijām: sabiedriskā kārtība (tas ir, policija, tiesas un cietumi) un veselības aprūpe (tas ir, medicīniskie produkti, ambulatorās ārstniecības iestādes, slimnīcas un veselības aizsardzības dienesti).

Pirmie rezultāti

- No 30 valstīm 23 valstis (77 %) bija iekļāvušas "ar narkotikām saistītos izdevumus" kopējo aplēšu aprēķinā par valsts pārvaldes iestāžu ar narkotikām saistītajiem izdevumiem, kur 21 valsts sīki izskaidroja šādus izdevumus, bet divas valstis sniedza informācijas apkopojumu. Desmit valstis (33 %) „ar narkotikām saistītajiem izdevumiem” (sīki izklāstītiem) piešķirta COFOG kodus, bet astoņas valstis (27 %) lietoja Reuter klasifikāciju.
- Attiecībā uz "ar narkotikām saistītiem, bet atsevišķi neizdalītiem izdevumiem" – 9 valstis (30 %) iesniedza aplēses par sabiedriskās kārtības funkciju, bet sešas valstis (20 %) – par valsts pārvaldes iestāžu veselības aprūpes funkciju.
- Skatoties pa valstīm, procentuāli kopējie izdevumi, kas skaidri izdalīti kā ar narkotikām saistīti, svārstījās no 1 % līdz 47 %. Cietumi (31 %) un policijas dienesti (16 %) aptvēra lielāko daļu „ar narkotikām saistīto izdevumu” sabiedriskās kārtības jomā, bet tiesas - tikai 0,06 %. Veselības aprūpes jomā „ar narkotikām saistītie izdevumi”, galvenokārt, attiecās uz ambulatorajiem (68 %) un slimnīcu (16 %) pakalpojumiem, medicīniskajiem produktiem (7 %) un veselības aizsardzības dienestiem (7 %).
- Iegūtās aplēses par "ar narkotikām saistītiem, bet atsevišķi neizdalītiem izdevumiem" liek domāt, ka veselības aprūpes jomai un sabiedriskās kārtības jomai netiek piešķirts vienāds finanšu līdzekļu apmērs. Vispārējā kopējā summa, kas aprēķināta veselības aprūpes jomā (828 miljoni euro) nav samērojama ar summu, ko tās pašas valstis ir aprēķinājušas attiecībā uz sabiedrisko kārtību (6,07 miljardi euro). Skatoties pa valstīm, ja „ar narkotikām saistīti, bet atsevišķi neizdalīti izdevumi” policijas, tiesu un cietumu jomā sastādīja apmēram 2 % līdz 11 % no kopējām valsts pārvaldes iestāžu izmaksām sabiedriskās kārtības jomā, tad tajās pašās funkcijās „ar narkotikām saistītie izdevumi” procentuāli svārstījās tikai no 0,15 % līdz 1,25 %. Procentuāli mazliet līdzīgāki bija kopējie vispārējie tēriņi veselības aprūpes jomā (0,03 %–0,51 % „ar narkotikām saistīti, bet atsevišķi neizdalīti izdevumi” pret 0,02 %–0,8 % "ar narkotikām saistīti izdevumi"). Tas nozīmē, ka, lai gan sabiedriskās kārtības funkciju jomā izdevumu līmenis ir augstāks nekā veselības aizsardzības funkciju jomā, atskaites dokumentos vairāk tiek uzrādīti izdevumi veselības aprūpes jomā.
- Kopumā valstis ir sniegušas ievērojamu un kvalitatīvu informāciju par ar narkotikām saistītajiem izdevumiem: saskaņā ar sniegto informāciju 2005. gadā 11 valstu kopējie ar narkotikām saistītie tēriņi bija 15,4 miljardi euro, kas atbilst apmēram 0,05 % un 0,48 % IKP. Ekstrapolējot šos skaitļus uz pārējām valstīm, Eiropas valstu kopējie ar narkotikām saistītie tēriņi tajā gadā bija apmēram 34 miljardi euro, kas ir līdzvērtīgi 0,3% visu valstu IKP summas. Tas nozīmē, ka vidēji 2005. gadā uz katru Eiropas valsts IKP miljonu euro, 3 000 euro valsts tērēja narkotiku jomā. Tas norāda uz vidējām izmaksām 60 euro apmērā uz Eiropas pilsoni gadā.

Secinājumi

- Šajā īpašās tēmas izdevumā sniegtie skaitļi ir norādoši, tādēļ pašreiz ir jāizvairās salīdzināt attiecīgos rādītājus pa valstīm. Budžetu līnijas vēl aizvien ir pārāk vispārējas, pārāk kopumā ņemtas, pārāk iekļaujošas vai vienkārši nenosakāmas. Ziņojumā lietotās aplēses metodes vēl aizvien ir neviendabīgas, tās ir nepieciešams uzlabot (1).
- Turklāt ziņojumā norādītie norēķini galvenokārt attiecas uz valsts izdevumiem, kas veikti centrālo valsts pārvalžu līmenī. Kad tiks iekļauti arī zemāk esošo valsts pārvaldes iestāžu izdevumi, aprēķinātais valsts izdevumu līmenis neapšaubāmi pieaugs.
- Šajā īpašās tēmas izdevumā ir uzsvērtā nepieciešamība turpināt uzlabot un pilnveidot pieejamos datus par valsts izdevumiem. Ir pierādījies, ka šajā īpašās tēmas izdevumā ierosinātā un izmantotā divkārtšā metodoloģija ierosināto valsts izdevumu aplēšu veikšanai, lai gan ir provizoriska, tomēr ir piemērojama un zinātniski pamatota.

(¹) Skatīt <http://www.emcdda.europa.eu/publications/selected-issues/public-expenditure>, kur pieejama prezentācija par aplēšu stratēģijām, kas izmantotas konkrētās valstīs.

Katru gadu publicē trīs padziļinātus pārskatus par aktuālajiem jautājumiem, ko dēvē par īpašo tēmu izdevumiem. Šie īpašie izdevumi balstās uz informāciju, ko valsts ziņošanas procesa ietvaros *EMCDDA* iesniedz ES dalībvalstis un kandidātvalstis, un Norvēģija (piedalās *EMCDDA* darbā kopš 2001. gada).

Visi īpašo tēmu izdevumi (angļu valodā) un kopsavilkumi (23 valodās) ir pieejami *EMCDDA* tīmekļa vietnē: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/selected-issues>